

pomoč delavskemu ljudstvu, ki je bilo po zakonu za reveže hudo udarjeno, so zahtevali tudi, naj se angleškemu duhovstvu izroči 220 milijonov frankov iz državnega zaklada, češ, da bi se s tem denarjem lahko razširilo krščanstvo po vseh delih sveta.

S tem smo, tako sodimo, dovolj opisali značaj kartizma; hkrati smo pa skupili vso tvarino, iz katere moremo umevati delavsko gibanje, katero je začel nemški žid Karol Marx, in ki živi danes pod imenom socialne demokracije. Materijalizem mu je

podalo brezbožno modroslovje, in njegovo uporabo v družboslovju mu je pokazal Owen. Industrijalna ali gospodarsko-liberalna šola mu je nudila svoja načela o vrednosti in o delu. Komunizem je videl v nebrojnih teoretiških spisih in praktičnih poskusih; političnega radikalizma pot so mu pa pokazali — kartisti. Na teh temeljih je zasnoval Marx svoje delo. Ko si jih točneje ogledamo, nam bo popolnoma jasno, je-li upravičena glasna hvala njegove samorastle izviranosti. (Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Biserojla jasna vila. Bajka iz postojnske pečine. Speval Ivo Ivanović Bučar. Ljubljana. Tiskala in založila Kleinmayr in Bamberg. Str. 181. Cena 1 gl. — V realistični dobi živimo, in vendar se nam ponujajo med slovstvenimi novinami — bajke. To je znamenje, da se domišljija ne dá ukleniti, ampak tudi nad realnim življenjem išče svobodnega vzleta. Ta bajka je zložena v proslavo postojnske jame. Pesnik je gledal čudapolni podzemski svet, čudil se velikanskim tvorbam, katere so globoko pod toriščem človeškega življenja in delovanja sestavile prirodne sile v teku tisočletij. Ž njimi je združil bajeslovne izmišljotine, katere je sestavila domišljija najivnega poganskega ljudstva, ter jim dal iz stare zgodovine nekaj realne opore — in tako je nastala ta bajka. Dogodek je jako preprost. V gradu Postojni imata knez Borut in njegova „domačica“ (žena) Darinka hčerko Dragomilo. Mati je hčerke tako vesela, da reče, da je „Lepši, nego jasna Vila, — Slajši, nego njen pogled“. To je krivda, ki se mora kaznovati, in rojenice sodijo otroku: „Tebi sodi Jasna Vila i njen pogled!“ V slavinskem gradu imata pa Borivoj in Kosara sina Gojmira. Mati njegova se tudi zameri bogovom, ker pravi o otroku, da je „Silan, kakor bog iz Nava. — Ko grozovnik bog Trjas“. To dvojno krivdo hočejo bogovi kaznovati. „Vračara“ (čarodejka) pravi, da se Usod le tedaj potolaži, če bo ženin Dragomile, kateri je seveda Gojmir, iz „Vilingrada“ (postojnske jame) odlomil jeden biser, in ga Dragomiri „na prstič porinil“. To je pa težka naloga, ker v „Vilingrad“ pride samo, kdor se vrže v tolmun Pivke in priplava vanj. A notri vlada „Jasna Vila Biserojla“. Kogar pogleda, okameni (tako bajka razlaga nastanek stalaktitov).

Gojmir se vrže v tolmun — nevidnega naredi četvorna deteljica — in pride v „Vilingrad“. Tu izgubi deteljico, in ugleda ga Biserojla, kateri tako ugaja, da postane njen „milojko“. Vilin sijaj ga oslepi. Vila pa „dosegne ribico, pitomo močirlico“ (Proteus anguineus), mu jo pritisne na oko, in sedaj Gojmir vidi, močirlica pa je odslej slepa (človeška ribica, Grottenolm, res ne vidi). Sedaj mu Biserojla razkazuje jamo. Tu ima pesnik priliko, da na široko pesniško popisuje tvorbe postojnske jame. Dragomira pa kliče v tolmun: „Gojmire, ohoj, ihoj!“ Gojmir se vzdrami, hoče k Dragomiri, pa zabrede v „črno pomrčino — med Trjasovo družino“. Kdor pa pride tje, kjer „je Marant, Mitalo — Pasja spaka, strášilo, — I Pesjani krvoloki — Jednonogi, jednooki“, izpremeni se sam v jednookega, jednonogega, črnega Pesjana. Ko se to zgodi Gojmiru pred očmi Dragomire, strmoglavil se i ona v prepad. Konec: „Dva mladenca bogodana — Zdaj Trjasova Pesjana!“ K temu koncu je pritisnil pesnik še žaloben spev, v katerem toži, da so sedaj pozabljene bajeslovne izmišljotine:

Vse je pusto! Vse je prazno!
Jalovo i dušemrazno!
Nij, i nij je, čarobije!
Nij je, bujne domišljije!

Odložimo ves aparat, s katerim se sodi moderna umetnost, plod hladnega opazovanja in razumskih refleksij, ker to je bajka — najivni plod brezskrbno se igrajoče domišljije, ter ocenimo le obliko! O svojem jeziku pravi pesnik sam v predgovoru: „Rabim pogosto izraze, ki se pri nas kaj redko, v srbo-hrvaščini pa obično nahajajo; rabim jih iz dveh povodov: prvič, ker so se tu in tam bolje prilegali misli i dikciji, ali pa meri i stihu; drugič pa, i poglavito, ker v obče menim, da bi bilo jako koristno za razvoj

našega jezika, ako bi se — kolikor moči — bližali južnim svojim bratom.“ A dvomimo, da bi komu ugajalo tako mešanje jezikov: prepečen mož (za: resen mož, str. 5), mešta (domišljija), molnja (hrvaško munja), čudočin (106), dušegojno (115) itd.) Pisatelj je dodal svoji pesmi slovarček tujih besed, a ta je nepopoln. Celó hrvaško končnico smo zapazili, ker slovenska ni dala rime: „rod Slovena“ (15); da se opozicija ne sklanja (knez Boruta), bi se dalo tudi v slovenščini izpričati, ne pa: „od matere podoba“. „Ej očce, óčice, — Ej solzice, sólzice“ se pač dobi v narodnih pesmih srbskih, a v slovenščini to ne gre. Pesniška oblika je posnemanje srbskih narodnih pesmij: Blagoglasni četverstopni trohej v štiri-vrstnih kiticah teče mu res melodično; če ga bujno-široko epično pripovedovanje oddalji od predmeta, vrne se s ponavljanjem kitice k vspredu; popisi so posneti po narodno epičnih. Posebnost njegova je, da elidira soglasnike, kadar bi imel na-

stati „hiatus“: Svetlo^o orožje (61), prislonila se^o brdino (73); a ni dosleden: „Lok od hrasta i od strune“ (61), „ko oko“ (67) čitamo brez izpahnenja samoglasnikov, celó izpolniti je treba „zev“, da dobimo čiste troheje: „Od temena do vžnožja“ (82). Rime niso stalne, v obče dobre, a zapazili smo med njimi čudne izjeme: „besno — jezno“, „sosedje — nedr'je“ (75), mnogokrat rabi navidezne rime: „srcá — človeškega“ (81); večkrat si pomaga z apostrofofom (64, 74, 110 itd.). Prevečkrat rabi mesto stavkov vsklike, ki so brez sintaktiške zveze v dolgih vrstah prislonjeni drug na drugega, n. pr. str. 65—66, 85). Novo poglavje začeti sredi kitice, je nekaj čisto izvirnega (121). Štarkin babjeverski blagoslov: „Kača kačon“ itd. je celó v bajki smešen. V popisovanju bajeslovnih strašil je pisatelj zeló plodovit (5. poglavje), tudi popisi krajev, orožja itd. so široko zasnovani, le žal, da je jezik tako čuden in nenavaden in slog preobložen. E. L.

Razne stvari.

Naše slike.

Na str. 521. vidijo čitatelji podobo znamenitega kipa muze „Melpomene“. Muze so bile boginje petja, in bilo jih je v poznejšem času grškega bajeslovja devet. Med njimi je bila Melpomena muza žaloi gre ali tragedije. Kip, ki ga kaže naša slika, je skoro štiri metre visok in je narejen iz jednega samega kosa penteliškega marmorja. Torej je kip res pravi orjak. Ta kip je bil dolgo časa na dvorišču apostolske kancelarije v Rimu. To palačo je zidal kardinal Riario proti koncu 15. stoletja. 44 stebrov te palače je povzetih iz Pompejevega gledališča, zato je verjetno, da se je tamkaj našel tudi ta kip. Papež Pij VI. ga je dal prenesti v Vatikan. Kip je malone popolnoma staro delo v prvotni obliki; samo nos ima popravljen in pa desni laket, ki nosi Herkulovo krinko (masko). Izvira iz grške šole, toda ne dá se določiti, kdaj je bil narejen. O Pompejevem gledališču v Rimu omenjamo, da je bilo velikansko, večje kakor katerokoli grško. — „Moravče“ (str. 536). Moravče so znamenita in dokaj velika vas na Gorenjskem. Zlasti v cerkveni zgodovini kranjske dežele so bile Moravče nekaj na važnem mestu. Naša slika nam kaže Moravče še pred potresom. V moravški župniji je bil rojen baron Vega, slavni matematik, in pesnik Jovan Vesel-Koseski, čegar slavnost se je pred kratkim obhajala. Blizu Moravč je tako imenovana Limbarska gora, iz narodne pesmi o sv. Valentinu in Peregrinu dobro znana.

Glasba.

Glasi radosti. 1. Jubilejska kantata. 2. Moja Avstrija. Povodom petdesetletnega vladanja Nj. Veličanstva Fran Josipa I. za moški zbor (sopran in alt ad libit.) uglasbil Janez Laharnar. V Ljubljani 1898. Založil skladatelj (organist na Št. Viški gori, pošta Slap nad Idrijo). Cena 20 kr., po pošti 23 kr. — Dva ognjevita, krepka zbora, melodijozna, lahka za zvršitev, primerna za cesarske slavnosti.

Ecce sacerdos magnus za mešan zbor s spremljavo orgelj ali orkestra, zložil Ign. Hladnik. Op. 37. Založil skladatelj. — Ta veličastna skladba, z mogočnim vstopom, kakor ouvertura, z gibčno instrumentalno spremljavo, z mešanim, moškim in ženskim zborom, je zeló pripravna za velike cerkvene slovesnosti.

Dvanajst mašnih pesmi za mešan zbor. Zložil Ign. Hladnik. Op. 35. V Ljubljani. Založil skladatelj. — Pesmi so melodijozne. Gospod skladatelj je sam spoznal, da so nekatere njegove zlasti krajše skladbe v naglici vihravo zložene, in je tukaj poleg sedem novih natisnil še pet starih popravljenih pesmij. Opozarjali bi gospoda skladatelja, da naj bo zlasti pri zadržkih in pri pripravi disonanc natančnejši. Zadržane terce (od tonike) v septakordu (konec 11. pesmi) ali celó vrinjene (konec 5. in 9. pesmi) v cerkveni glasbi nimajo mesta. V tem zvezku so pa kaj pogoste. Inače so pesmi dostojne in cerkvene.

E. L.